

הבנה, הבעה ולשון

לעולים חדשים – שאלון ב'

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק א – הבנה והבעה – 50 נקודות

פרק ב – תחביר – 25 נקודות

פרק ג – מערכת הצורות:

חלק I: שאלות חובה – 15 נקודות

חלק II: שאלות בחירה – 10 נקודות

סה"כ – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: (1) יש לענות על כל השאלות במחברת הבחינה.

(2) יש להקפיד על כתב ברור, פיסוק הגיוני ושמירה על כללי הדקדוק.

(3) אין להשתמש במילון.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

פרק א — הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה שני טקסטים. קרא אותם, וענה על כל השאלות שאחריהם.

טקסט א

על סטראוטיפיות

(מעובד על פי י' כ"ץ, "על סטראוטיפיות ועל דעות קדומות", סקירה חודשית, 8, ועל פי מנהל חברה ונוער — מאגר מידע ארצי, וכן על פי הערך "סטראוטיפ", מויקיפדיה, אוחר ב' 13/2/2014)

בכל חברה בני האדם נוהגים לחלק את האנשים לקבוצות חברתיות שונות, כמו קבוצות על פי מין: גברים, נשים; קבוצות על פי גיל: צעירים, מבוגרים, זקנים או על פי תכונות אחרות. לעתים אנו מייחסים לכל האנשים בקבוצה מסוימת תכונה כוללת, חיובית או שלילית, שאינה משקפת בהכרח את תכונותיהם במציאות. אמירות כגון "נשים הן המין החלש" או "גברים אמתיים לא בוכים" הן ביטוי לסטראוטיפ. כלומר הן הבעת דעה כללית על קבוצה חברתית — הצמדת תווית חברתית — האומרת שלכל האנשים השייכים לאותה קבוצה יש תכונה מאפיינת משותפת.

לסטראוטיפים יש תפקיד חשוב בחיינו. הם מאפשרים לנו לארגן את המידע שיש לנו על העולם, ולמיין במהירות וביעילות את המידע החדש שאנו קולטים. אנו חיים במציאות עמוסה בידע ובפרטים רבים מאוד. כמעט בכל יום אנו נחשפים למידע חדש או לשינויים במידע קיים, והסטראוטיפים מאפשרים לנו לעבד במהירות את המידע הרב המקיף אותנו. באמצעותם אנו יוצרים במוחנו תמונה פשוטה וברורה של אנשים שלא הכרנו, של אירועים חדשים שנתקלנו בהם ושל מידע חדש שפגשנו.

התוויות האלה, שאנו משתמשים בהן כדי לארגן את עולמנו, מעוררות בנו רגשות. רגשות אלה גורמים לנו לפעמים להבליט את ההבדלים בין הקבוצות ולהגזים בממדים שלהם. כשהסטראוטיפ מלווה ברגשות שליליים הוא נהפך לדעה קדומה, שיש בה סכנות רבות, כגון אפליה וגזענות, תוקפנות, מתח ושנאה שאין להם בסיס עובדתי.

השאלות

ענה במחברתך על השאלות 1-4.

1. א. הגדר מהו סטראוטיפ, על פי טקסט א. (2 נקודות)

ב. קרא שורות 14-17, וענה על שני הסעיפים (1)-(2).

(1) ציין מהו היתרון בחשיבה סטראוטיפית.

(2) ציין מהו החיסרון בחשיבה סטראוטיפית.

(6 נקודות)

2. "הוא נהפך לדעה קדומה שיש בה סכנות רבות, כגון **אפליה** וגזענות". (שורות 16-17)

הפירוש של המילה "אפליה" הוא:

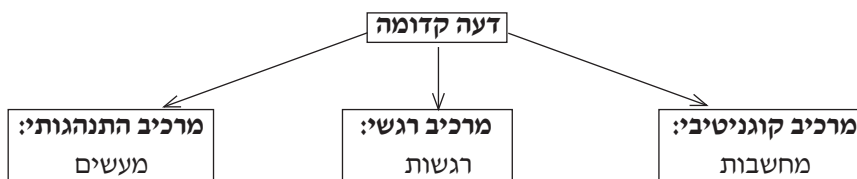
העתק את התשובה הנכונה. (3 נקודות)

- יחס אדיש, חסר אכפתיות כלפי אנשים אחרים.
- בחירה באנשים לטוב או לרע מסיבות שאינן קשורות לעניין.
- גילויי מתח, תוקפנות ושנאה כלפי אדם אחר בלי בסיס עובדתי.
- רגשות שליליים כלפי אדם אחר.

3. נְהַגְתָּ עמדה להחנות את מכוניתה, וגבר שעבר במקום הציע להחנות את המכונית במקומה.

הסבר את התפיסה הסטראוטיפית שהצעה זו מבטאת. (4 נקודות)

4. לפניך תרשים המתאר את שלושת המרכיבים של דעה קדומה:

(על פי א' כהן וד' פרידמן, "פסיכולוגיה חברתית: דעות קדומות — מהי דעה קדומה?", "הספרייה של מט"ח")

מהי דעה קדומה על פי הפסקה האחרונה בטקסט א, ומהי דעה קדומה על פי התרשים?

(4 נקודות)

טקסט ב

על דעות קדומות בחברה הישראלית

(מעובד על פי נ' ונציה, "רב-תרבותיות כפרקטיקה יום-יומית", מכון ונציה לשונות ורב-תרבותיות, אוחר ב-13/2/2014)

- שנים רבות החברה הישראלית מתמודדת עם חלוקה לקבוצות השונות זו מזו מבחינה תרבותית וחברתית. לקבוצות אלה יש דעות קדומות זו על זו: ספרדים ואשכנזים, דתיים וחילוניים, יהודים וערבים ועוד. אמנם יש בחברה הישראלית כולה הסכמה רחבה שיש לשמור על שוויון בין הקבוצות ועל כבוד הדדי ביחסים שביניהן, אולם לצערנו הסכמה זו היא רק במילים. אף על פי שיש במילים האלה כוונות טובות, אין להן ביטוי ממשי בהתנהגויות היום-יומיות של הישראלים. יש פער גדול בין האמירה ובין המימוש שלה במציאות.
- 5 אנו נולדים בלי דעות קדומות, אך נחשפים אליהן כבר בילדותנו באמצעות הדמויות המשפיעות עלינו: הגננת, ההורים והחברים. גם אמצעי התקשורת – הפרסומות ותכניות הטלוויזיה וגם מערכת החינוך – ספרי הלימוד, השירים והסיפורים, משפיעים על התפיסות שלנו. דעות קדומות מתבטאות גם במעשים, למשל עידוד הבנים לשחק ב"משחקי בנים" והקוונת הבנות ל"משחקי בנות".
- לכן כדי ליצור חברה המסוגלת להכיר בשונה, ב"אחר", ולקבל אותו בלי דעות קדומות ורגשות שליליים חשוב להתחיל לחנך לשוויון ולכבוד הדדי כבר בגיל הרך.
- מערכת החינוך מנסה זה שנים רבות לחנך את הילדים ובני הנוער לכבוד הדדי. היא עושה זאת באמצעות תכניות חינוך שונות. זוהי פעולה מבורכת וחשובה, אך היא אינה מספיקה, משום שהתלמידים סופגים מסביבתם דעות קדומות כלפי קבוצות שונות הנחשבות "אחרות". לכן תהליך השינוי צריך להתחיל בסביבתם בעזרת הדמויות שהילדים מושפעים מהן.
- 15 חשוב לעודד מפגשים בין-אישיים ולתת לגיטימציה לכל אחת מן הקבוצות כדי שיוכלו לחיות יחד ולהתקיים זו לצד זו.
- 20

השאלות

ענה במחברתך על השאלות 5-9.

5. לפניך ציטוט מספר לימוד לכיתה א שיצא בשנת 1991.
- כאשר סבא עסוק בתיקונים, אוהבת מיכל להסתכל בעבודתו ולעזור לו. "האם לא טוב יותר לרקום מפית?", אומרת סבתא למיכל. "מה העבודה הזאת שאת עושה? היא מתאימה יותר לבן מאשר לבת".
- (על פי צ' מלר, "השתקפות סטראוטיפים מינניים בספרי לימוד בחינוך הממלכתי", הספרייה של מט"ח, אוהוזר ב-13/2/2014)
- א. קרא שורות 14-18 בטקסט ב.
- מה הציטוט מספר הלימוד מדגים בשורות אלה? (3 נקודות)
- ב. האם, לדעתך, צריך להוציא סיפורים כאלה מספרי הלימוד של בית הספר היסודי? בסס את תשובתך על טקסט ב. (3 נקודות)
6. בשורות 1-6 בטקסט ב יש טענה, טענת נגד והפרכה של טענת הנגד.
- הבא משורות אלה את הטענה, את טענת הנגד ואת הפרכתה. (5 נקודות)
7. "יש לשמור על שוויון בין הקבוצות ועל כבוד הדדי ביחסים שביניהן". (שורות 3-4)
- באיזה צירוף אפשר להחליף את המילה "הדדי"?
- העתק את התשובה הנכונה. (3 נקודות)
—	של זו כלפי זו	—	חד-צדדי
—	עצמי	—	גלוי לעין
8. בהכרזת העצמאות של מדינת ישראל נכתב כי מדינת ישראל תבטיח שוויון גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין.
- על פי טקסט ב, האם המציאות בישראל מאפשרת לקיים את ההצהרה הזאת? נמק את דעתך. (5 נקודות)

הבעה (12 נקודות)

9. ענה במחברתך על אחד מן הסעיפים: סעיף א או סעיף ב.

א. ברחבי העולם מציינים מדי שנה ב־16 בנובמבר את יום הסובלנות הבין־לאומי. כתוב מאמר. במאמריך הבע את דעתך בשאלה אם צריך לקיים יום כזה במדינת ישראל.

או:

ב. כתוב מאמר, ובו הבע את דעתך בשאלה אם אפשר לצמצם בישראל גילויים של אפליה ושל גזענות באמצעות חינוך, הסברה באמצעי התקשורת וחקיקה. הדגם את דברייך.

/המשך בעמוד 7/

פרק ב – תחביר (25 נקודות)

בפרק זה ענה על חמש שאלות: על שאלה 10 (חובה), ועל ארבע מהשאלות 11-16 (שאלות בחירה) (לכל שאלה – 5 נקודות).

10. לפניך שלושה משפטים על פי המאמר:

I. בכל הסטראוטיפים מצויה אמירה מכלילה, אך היא אינה משקפת בהכרח את התכונות של האנשים במציאות.

II. הסטראוטיפים מאפשרים לנו לארגן את המידע שאנו נחשפים אליו.

III. באמצעות הסטראוטיפים אנו יוצרים במוחנו תמונה פשוטה וברורה של אנשים שלא הכרנו, של אירועים חדשים ושל מידע חדש.

א. העתק את המשפטים III-I, וציין את הסוג התחבירי של כל אחד מהם: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).

- אם המשפט הוא משפט מורכב, סמן בו את הפסוקית.
- אם המשפט הוא משפט איחוי, סמן בו את האיברים.
- אם יש במשפט חלקים כוללים, ציין זאת.

ב. ציין את התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים המודגשות בשלושת המשפטים III-I.

11. א. לפניך שני משפטים:

I. לסטראוטיפים יש תפקיד חשוב בחיינו.

II. הם מאפשרים לנו לארגן את המידע שיש לנו על העולם.

העתק את מילת הקישור שמתאימה לחבר בין שני המשפטים.

—	אחר ש...	—	אף על פי ש...
—	כדי ש...	—	מפני ש...

(שים לב: סעיפים ב-ג בעמוד הבא.)

ב. לפניך שני משפטים:

בתפיסה הסטראוטיפית יש סכנות רבות. משום כך חשוב להשקיע מאמצים רבים בפעילויות חינוכיות.

העתק את המילה שיכולה להחליף את מילת הקישור "משום כך" תוך שמירה על הקשר הלוגי בין שני המשפטים.

—	אף ש...	—	לכן
—	מאחר ש...	—	למרות

ג. לפניך משפט:

אנו נולדים בלי דעות קדומות, אך נחשפים אליהן כבר בילדותנו.

כתוב את המשפט מחדש. פתח אותו כך:

אף על פי ש...

12. לפניך משפט:

ההתמודדות של מערכת החינוך עם דעות קדומות היא פעולה חשובה, אך היא אינה מספיקה משום שהתלמידים מושפעים מסביבה שיש בה דעות קדומות כלפי קבוצות שונות הנחשבות "אחרות".

פרק את המשפט לחמישה משפטים פשוטים.

13. לפניך שלושה משפטים:

—	חשוב להשקיע מאמצים בפעילויות חינוכיות-קשורות.
—	הסכנות האלה עלולות לפגוע בהתנהלות חברתית תקינה.
—	בתפיסה הסטראוטיפית יש סכנות רבות.

חבר את שלושת המשפטים למשפט אחד. הקפד על סדר הגיוני ועל שימוש במילות קישור מתאימות.

14. לפניך משפט:

לעתים הדעה הקדומה גורמת לפֶרֶט בתוך הקבוצה להתנהג על פי התווית שהודבקה לקבוצה שלו.

א. לפניך ארבעה משפטים. העתק את המשפט שהמשמעות שלו היא הדומה ביותר למשמעות של המשפט המודגש.

- למרות הדעה הקדומה הפרט בתוך הקבוצה מתנהג על פי התווית שהודבקה לקבוצה שלו.
- בזכות הדעה הקדומה הפרט בתוך הקבוצה מתנהג על פי התווית שהודבקה לקבוצה שלו.
- בגלל הדעה הקדומה הפרט בתוך הקבוצה מתנהג על פי התווית שהודבקה לקבוצה שלו.
- למען הדעה הקדומה הפרט בתוך הקבוצה מתנהג על פי התווית שהודבקה לקבוצה שלו.

ב. לפניך משפט:

אף על פי שמטרתה של התפיסה הסטראוטיפית היא לעזור לנו לארגן את חיינו —

העתק את ההשלמה המתאימה.

- יש בה סכנות רבות לחברה. — היא מסייעת לנו לאסוף מידע.
- היא מפתחת מודעות עצמית. — היא מאפשרת התנהלות חברתית תקינה.

15. במשפטים שלפניך חסרים ארבעה צירופי סמיכות, המסומנים במספרים (1)–(4).

העתק את המספרים, וליד כל מספר כתוב את צירוף הסמיכות על פי המילים שבסוגריים.

- דעה קדומה היא עמדה, בדרך כלל שלילית, כלפי _____ (1) (חברים+קבוצה) מסוימת.
- _____ (2) (העסקה+עובדים) ממגזר מסוים בשכר הנמוך משכר מינימום היא ביטוי לאפליה לרעה של עובדים.
- תחרות על משאבים ו _____ (3) (השקפה+עולם) מצומצמת מגדילות את היריבות בין קבוצות חברתיות.
- כדי לפתור סכסוכים בין קבוצות יריבות יש לנקוט _____ (4) (דרכים+הסברה) מגוונות.

16. לפניך שלושה משפטים, ובהם מילת הקישור "כי".

- I. ברור לכול **כי** בני האדם נולדים בלי דעות קדומות.
- II. הכותבת סבורה **כי** יש להתחיל את התהליך החינוכי בגיל הגן.
- III. פעילויות חינוכיות נכשלו **כי** תלמידים מושפעים מן הדעות הקדומות שהם קולטים בסביבתם.

- א. באיזה משפט המילה "כי" היא קִשְׁר לוגי?
- ב. מהו הקִשְׁר הלוגי שהיא מציינת?
- ג. ציין את התפקיד התחבירי של כל אחת משלוש המילים המודגשות בקו.

פרק ג — מערכת הצורות (25 נקודות)

בפרק זה שני חלקים:

חלק I: שאלות חובה 17-18 (15 נקודות)

חלק II: שאלות בחירה 19-22 (10 נקודות)

חלק I: שאלות חובה (15 נקודות)

ענה במחברתך על שתי השאלות 17-18.

17. לפניך חמישה סעיפים א-ה, ובכל אחד מהם שני משפטים. במשפט הראשון בכל סעיף יש מילה מודגשת. העתק למחברתך את האותיות א-ה, וליד כל אות ציין את השורש של המילה המודגשת. במשפט השני בכל סעיף כתוב במחברתך פועל, שם פועל או שם מאותו השורש של המילה המודגשת, על פי ההקשר. (10 נקודות)

א. החלוקה של בני אדם לקבוצות לא תמיד מְבִטָּאת תפיסה נְקִירִית של המציאות.

- השורש של המילה מְבִטָּאת הוא: _____.
- אמירות כלליות הנאמרות בהכללה על קבוצה מסוימת הן _____ לתפיסה סטראוטיפית.

ב. הסטראוטיפים מאפשרים לנו לְאָרְגֵן את המידע שיש לנו על העולם במהירות.

- השורש של המילה לְאָרְגֵן הוא: _____.
- _____ מהיר ויעיל של המידע יוצר במוחנו תמונה פשוטה יותר של המציאות.

ג. אמירות כלליות בנוגע לקבוצת בני אדם מאפשרות לנו להבין מצבים חדשים ולהחליט במהירות כיצד לְהִגִּיב.

- השורש של המילה לְהִגִּיב הוא: _____.
- _____ שאינה מבוססת על בירור העובדות עלולה להיות שגויה ואף מסוכנת.

ד. יש אנשים שיש להם הֶעֱרָכָה עצמית נמוכה.

- השורש של המילה הֶעֱרָכָה הוא: _____.
- אנשים כאלה צריכים ללמוד _____ את עצמם בצורה חיובית.

ה. חשוב לפתח מוֹדְעוֹת עצמית ולהכיר בשונות של האחר.

- השורש של המילה מוֹדְעוֹת הוא: _____.
- אנשים המתרחקים מדעות קדומות _____ שהן אינן הוגנות.

18. לפניך חמישה שמות.

הַגְזָמָה, אֱלִימוּת, הַצְמָדוּת, סִכָּנָה, טִבְעִי

העתק למחברתך את הטבלה שלפניך, וכתוב כל אחד מהשמות בקבוצה המתאימה בטבלה.
(5 נקודות)

שורש ומשקל	בסיס וצורן סופי

חלק II: שאלות בחירה (10 נקודות)

ענה במחברתך על שתיים מן השאלות 19-22 (לכל שאלה – 5 נקודות).
את השאלות תוכל לבחור מתחום הפועל, מתחום השם או משניהם, כרצונך.

הפועל

19. בקטע שלפניך חסרים חמישה פעלים, המסומנים במספרים (1)-(5).
העתק את המספרים, וליד כל מספר כתוב את הפועל המתאים, לפי השורש שבסוגריים.
(הקפד על שימוש נכון בזמן, בגוף ובבניין.)

באחד הסיפורים לילדים שכתב דוד גרוסמן (1) _____ (ת-א-ר) מפגש בין ילד ששמו איתמר
ובין ארנב. איתמר מעולם לא (2) _____ (ר-א-י/ה) ארנבים. הוא פחד מהם. גם הארנב חשב
שבני אדם הם יצורים מפחידים. הוא (3) _____ (א-מ-נ) שהם טורפים ארנבים.
כשאיתמר והארנב נפגשו הם (4) _____ (ג-ל-י/ה) שהם דווקא יכולים להיות חברים.
הסיפור מלמד שכאשר אין לנו מידע על האחר אנו מפעילים את הדמיון. אנו (5) _____ (מ-צ-א)
סיפורים, וכך נוצרים סטראוטיפים.

20. לפניך שלושה משפטים, ובכל אחד מהם חסרה מילת יחס אחת.
העתק את מספרי המשפטים, וליד כל מספר הוסף את מילת היחס החסרה בהטיית הגוף הנכונה.
את מילת היחס בחר ממילות היחס האלה: **על, מפני, אל, אצל, כלפי, מן**

דוגמה: אנו נולדים בלי דעות קדומות, אך נתקלים _____ כבר בילדותנו. התשובה: בהן (ביהן)
--

- (1) פגשנו אותם פעמים רבות, אולם רגשותינו _____ לא השתנו.
- (2) בני הנוער סבורים שהמבוגרים אינם מבינים אותם, וזו הדעה הרווחת _____.
- (3) דעות קדומות הן בעיה בחברות רבות, ואנשים רבים אינם יודעים כיצד להתגונן _____.

השם

21. לפניך קטע, ובו חמישה מספרים המסמנים שמות.
העתק את המספרים, וליד כל מספר כתוב את שם הפעולה המתאים, לפי השורש שבסוגריים.

- כדי להתחיל בתהליך חינוכי למניעת התופעות השליליות המלוות חשיבה בסטראוטיפים חשוב לשאול את השאלות האלה:
- מהי מידת ה- (1) _____ (ש-מ-ש) בסטראוטיפים בספרי הלימוד הנפוצים בשנת 2014?
 - האם יש- (2) _____ (ב-ד-ל) בין הספרים לחטיבות הביניים ובין הספרים לחטיבות העליונות מבחינת השימוש בסטראוטיפים?
 - איזו מסקנה אפשר להסיק מן ה- (3) _____ (ש-ו-י/ה) בין ספרי הלימוד האלה?
 - האם בספרי הלימוד ניתנת- (4) _____ (ז-מ-נ) להבעת דעות שונות ומגוונות?
 - האם יש בספרי הלימוד- (5) _____ (נ-ט-י/ה) להתעלם מקבוצה חברתית מסוימת?

22. א.

לפניך ארבעה שמות.

פְּעִילוֹת, הַסְפָּמָה, מְפַגֵּשׁ, חֲנוּךְ

העתק את המילה היוצאת דופן מבחינת דרך התצורה, וציין את דרך התצורה שלה.

ב.

לפניך שני צירופים:

— הבדל חֶבְרָתִי

— תפקיד חָשׁוּב

הסבר את ההבדל בדרך התצורה של השמות המודגשים.

ג.

לפניך שתי מילים:

— יִשְׂרָאֵלִית

— תִּקְשֹׁרֶת

מה מציינת התי"ו המודגשת במילה "ישראלית", ומה מציינת התי"ו המודגשת במילה "תקשורת"?

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך